

Nicolaas Matsier

Ziel

Nicolaas Matsier (1945) studeerde (bij elkaar opgeteld) zeven jaar klassieke talen en wijsbegeerte en schreef verhalenbundels als Oud-Zuid en Onbepaald vertraagd en de novelle De eeuwige stad. Daarnaast schreef hij kinderboeken als A is een aardappel en Ida stak een zebra over (Zilveren Griffel) en was hij een kleine twintig jaar redacteur van achtereenvolgens de literaire tijdschriften De Revisor en Raster. N. Matsier is een pseudoniem van T(jit) Reinsma, de naam die hij in Gesloten huis (Mekkaprijs, Bordewijkprijs) voor de hoofdpersoon gebruikte. Voor Het achtenveertigste uur kreeg hij de E. du Perronprijs. Ook publiceerde hij De bijbel volgens Nicolaas Matsier, een bundel beschouwingen over het Oude Testament, later gevolgd door Het evangelie volgens Nicolaas Matsier. Als ijveraar voor de auteursrechten van freelancers was hij een van de oprichters van de Freelancers Associatie. Hij vertaalde onder meer werk van A.J. Ayer, Stefan Themerson en Xenophon. Voor zijn vertaling van Alice in Wonderland & Achter de Spiegel werd hij genomineerd voor de Europese Aristeionprijs. Op stapel staat zijn debuut als dichter, met de bundel Zonder titel zonder jaar; ook is een historische roman over Oldenbarnevelt in de maak. 'Ziel' verscheen oorspronkelijk in Compositieportret – Een man in trefwoorden (2015).

Ziel

Elke lezer slaapt onder de lappendeken van zijn uitdijende lectuur. Slaapt. Hoe vaak komt het nu helemaal voor dat je de hartstochten en de overtuigingen van vroeger opnieuw met een bezoek vereert? Het gelezene is ook een onderwereld, een voorbewustzijn, een schimmenrijk.

Een beetje beducht voor zulke hernomen confrontaties ben je ook, misschien niet eens voor die met de schrijvers die je als puber las, maar die met de lezer die je toen was. Want je las ergens tegen in, je las tegen je ouders en hun milieu, je las tegen de lelijke Petrakerk met zijn blauwe plafond en zijn harde houten banken, je las tegen degene die je voor geen goud wilde worden, je had je eigen opvoeding ter hand genomen. Heel die wereld van een leven geleden lijkt nu weg. Ook het verzet ertegen is achter de rug.

De boekenkast is een begraafplaats geworden. Ze staan er nog wel tussen, de helden van mijn jeugd, werkeloos geworden. André Gide en Albert Camus, door mij verafgood tussen mijn zestiende en mijn twintigste. *Les nourritures terrestres* en *De myte van Sisyfus* – heb ik er ook maar iets van begrepen? Of hebben ze hoe dan ook het werk gedaan dat ze moesten doen? Voor de zoveelste keer neem ik me voor *Les nourritures terrestres* te herlezen. Ik ben bang dat ik de opwekkingen die mij toen dronken maakten in de wind geslagen heb. Of zou ik ze juist niet willen herlezen om niet te hoeven zien, aan mijn onderstrepingen en uitroeptekens en kreten in de marge, aan mijn herkenningen en omhelzingen en toe-eigeningen, dat ik sindsdien niet heel veel verder ben gekomen?

Met de aanschaf – op 24 december 1962 – van *De myte van Sisyfus* (let op de progressieve spelling) moet ik me gewapend hebben tegen de verfoeide kerstdagen. Ik zat in de zesde, eerste kwartaal van het eindexamenjaar. Het boek is ontoonbaar geworden door mijn met balpen geschreven bijval en honende vragen. Camus was voor mij de eerste schrijver die op een verbazende manier nadacht. En met wie ik, doodkalm dan wel uiterst opgewonden, in gesprek was. Of in elk geval meende te zijn. Mijn bewondering begon direct al bij het schitterende motto dat hij zijn essay had meegegeven.

‘O mijn ziel, streef niet naar de onsterfelijkheid, maar put het veld der mogelijkheden uit.’

Pindarus, de zoveelste Pythische ode, dat kon me toen verder helemaal niet schelen. Het ging om het citaat en om het gebruik ervan. De citaten aan hen die ze gebruiken! Het werd een van mijn eigen motto's. Zulke motto's waren mijn Bijbelverzen. Met zulke motto's als krukken strompelde ik zegevierend mijn eigen leven in. Linkerkruk: ‘O mijn ziel’. Rechterkruk: ‘Welches Kind hätte nicht Grund über seine Eltern zu weinen?’ Geplukt uit nog zo'n cultboek, *Also sprach Zarathustra*.

Wat ik er een jaar of twee later voor een tentamen van moest weten, vanuit die molensteen van Albin Lesky, *Geschichte der griechischen Literatur*, dat ben ik vergeten. Het is huiveringwekkend om te zien hoe gigantisch dat graf van het

complete vergeten is, aan de hand van mijn duizenden studieuze strepen en streepjes, negenhonderdvijfenzeventig bladzijden lang, in dat oersaai handboek van die buitengewoon degelijke Zwitser, Albin Lesky.

Toen er op een dag, decennia later, een Nederlandse vertaling verscheen van Pindarus kocht ik het boek meteen. In mijn nieuwe onschuld van ruimschoots volwassene wilde ik dan eindelijk wel eens zien uit welke context het geliefde motto van vroeger dan eigenlijk afkomstig was. Ik haalde mijn oude Literaire Reuzenpocket voor de dag. Het bleek om de derde Pythische ode te gaan.

Voor het eerst vroeg ik me af welke Franse Pindarus-vertaling Camus dan zelf weer had gebruikt. Er zaten niet minder dan twee traptreden tussen mij en het Grieks. De vertaling die Camus had gebruikt, was een paar honderd kilometer noordelijker weer vertaald in het Nederlands van een zekere C.N. Lijsen, zoals de man heette die zich destijds een slag in de rondte heeft vertaald, tegen het toen gebruikelijke hongerloon, zonder subsidie van welk letterenfonds dan ook.

En passant leerde ik dankzij het nawoord bij de vertaling allerlei wetenswaardigs. Om het, zoals dat gaat, meteen weer te vergeten. Aha, de winnaars van de spelen in Olympus, en ook die van de andere spelen, in Delphi, in Nemea, in Corinthe, goed, die winnaars dus, welgesteld en adellijk als ze waren, de boksers en de worstelaars en de wagenmenners uit de eerste helft van de vijfde eeuw voor Christus, die plachten bij beroemde gespecialiseerde dichters zoals Pindarus tegen gerede betaling lofdichten te bestellen. Lofdichten die dan, onder volledig verloren gegane muzikale begeleiding, door een bewegend koor ten gehore werden gebracht. Wie weet was dat eigenlijk al een vorm van ballet, door een Anne Teresa De Keersmaeker of een Paul Lightfoot uit de oudheid.

In deze superieure gelegenheidspoëzie, die nooit over de sport zelf gaat, is het de mythologie die de hoofdrol speelt. Het is Pindarus er steeds om begonnen de held weliswaar te eren maar hem tegelijk zijn typisch Griekse plaats te wijzen. De winnaar diende zich te hoeden voor hybris – hoogmoed, de erfzonde van de Grieken. Scherp was de scheidslijn tussen de wereld van de onsterfelijken en die van de mensen. Daarom krijgen de beoogde toehoorders van de lofdichten te horen hoe het de roemruchte boosdoeners Ixion, Sisyphus en Tantalus vergaan was – de mythische voorouders van de welgemanierde, grootgrondbezittende, stedenbesturende baronnen die de spelen gewonnen hadden.

Zo zat dat dus, met mijn motto.

Toen ik op de gezochte plek in de derde Pindarische ode arriveerde, kon die mij natuurlijk alleen nog maar teleurstellen. Niet dat ik reden heb om aan de weloverwogenheid of aan de kwaliteit van de nieuwe vertaling te twijfelen. Pas toen ik las: ‘Ziel van me, streef niet naar onsterfelijk leven, pak alles aan wat mogelijk en doenlijk is’, drong het tot me door hoezeer dat Pindarus-citaat voor mij deel was gaan uitmaken van het werk van Camus. Want aan wie behoort zo’n citaat toe? Natuurlijk allereerst aan de vinder, dat wil zeggen Albert Camus. Daarna is het voor de lezer die erdoor getroffen wordt en het zich toe-eigent.

O mijn ziel.

Alle latere opvattingen van vertalen uit het Grieks ten spijt, want ik weet het wel, dat dit pathetische 'O' daar eigenlijk weg moet, maar al die ongetwijfeld juiste opvattingen ten spijt ben ik Camus in zijn gedaante van C.N. Lijsen nog altijd dankbaar voor dit pathetische 'O mijn ziel', dat mij een handje geholpen heeft om niet naar onsterfelijkheid te streven.